

YEDİKITA İLE GEÇEN BİR YIL

Ocak Medreselerin yıkılmaz ilim yuvaları olduğunu öğrendik

Şubat Gazneli Mahmud'un zaferlerle dolu hayatını beraber keşfettik

Mart Hücre-i Saadet'in geçmişten günümüze değişimini okuduk ve 3D sanal turunu izledik

Nisan Yüzlerce yıldır ayakta olan tarihî yapıların sağlık sırlarına vâkıf olduk

Mayıs Dünyayı etkileyen Covid-19'un gölgesinde salgın ile sağlık arasındaki dünyaya baktık

Haziran Bir önceki ay gibi dijital ortamda yayımladığımız bu sayımızda salgının siyasete sirayetini ele aldık

Temmuz Sadece bugün değil, dünün de büyük bir meselesi olan İstanbul'un iğesi ve beslenme kültürünü yakından inceledik

Ağustos Hac ibadetinin mahzunluğunu biraz olsun gidermek için 1880 yılı Mekke-i Mükerreme'sine bir yolculuk yaptık

Eylül İlk İslâm hanedanı Emevîlerin kısa süredeki büyük fetihlerini gözler önüne serdik

Ekim Osmanlı'nın resmî tarih yazıcıları vak'anüvîsleri yakından tanıdık

Kasım İnsanoğlunun mücadelesinde yine insan için bedel ödeyen, savaşların sessiz askerleri olan hayvanları yâd ettik

Aralık Saatlerin tik takları arasında vakit ve onun elbisesi saat üzerine sizleri düşünmeye sevk ettik

YEDİKITA
TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ

yedikta.com.tr |

YEDİKITA

AYLIK TARİH VE KÜLTÜR DERGİSİ
OCAK 2021 - SAYI 149

YAYINCI
ÇAMLICA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Adına İmtiyaz Sahibi AHMET TEMİZ
Yayın Yönetmeni (Sorumlu) KEMAL ERKAN
Yayın Editörü VEYSEL SEKMEN
Editörler R. KEMAL SUBAŞI
EMRE BOYACI
Dijital İçerik Editörü TUNAHAN KANICI
Yayın Danışmanları SELMAN SOYDEMİR
İBRAHİM COŞKUN
Tasarım SÜLEYMAN KÖKLÜ
Kurumsal İletişim İSMAIL GÜR - KEMAL AYDIN
MURAT SAFRAN
Web AURORA BİLİŞİM
Hukuk Müşaviri Av. ALİ ÇAVUŞOĞLU

KÜTÜPHANE VE ARŞİV

Çamlıca Araştırma Kütüphanesi
www.camlicallibrary.org

YÖNETİM YERİ

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.
Bağlar Mah. Mimar Sinan Cad. No 54
Güneşli - Bağcılar / İSTANBUL
Yayıncılık Sertifika No 46592

REKLAM

HÜSEYİN GÜNEY
huseyin.guney@camlicabasim.com

BASKI VE CİLT

Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.

YAYIN SÜRESİ-TÜRÜ

Aylık-Yerel Süreli
ISSN 1308-5379

DOĞU AVRUPA BAYİİ

ENDER GMBH, Melatener Weg 18 - 50825 KÖLN
Tel. +49 221 690 58 90 - Fax. +49 221 690 589 29
avrupa@yedikita.com.tr

BATI AVRUPA BAYİİ

Çamlıca Kitap B.V. Bemmelseweg 67 6662 PE Elst-GLD
Holland info@camlicakitap.nl / www.camlicakitap.nl

YEDİKITA Dergisi'nin bütün yayın hakkı, Çamlıca Basım Yayın ve Tic. A.Ş.'ye aittir. Dergiye gönderilen yazılar, yayımlansın yahut yayımlanmasın iade edilmez. Dergimiz yazılar üzerinde gerekli müdahaleyi yapma hakkına sahiptir. Dergide çıkan yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Dergide yayınlanan yazı ve reklamların her türlü sorumluluğu yazarlarına ve sahiplerine aittir.

İRTİBAT VE ABONE

0850 811 9 811
abonemerkezi@camlicabasim.com
Yazı İşleri (0212) 657 88 00 - 7103
WhatsApp Hattı 0530 285 38 04

ÇAMLICA BASIM YAYIN VE TİC. A.Ş.

Ziraat Bank IBAN TR81 0001 0021 0550 7231 7750 02
Akbank IBAN TR60 0004 6011 9388 8000 0135 38

yedikita.com.tr editor@yedikita.com.tr

 / yedikitadergisi

Yedikitadan...

S

elçukluların tarih sahnesine çıkışını, İslâm ve hatta dünya tarihinin en önde gelen dönüm noktalarından biri olarak kabul etmek kaçınılmazdır. Oğuzlar, İslâm'la müşerref olmalarından kısa bir süre sonra Asya'nın ortalarından batıya doğru göç ederken, Selçuklu hanedanı, bütün haritaları değiştirecek bu hareketin liderliğini yapıyordu. Anadolu'ya Malazgirt'ten giriş yapan Selçuklu beylerinden biri, kısa sürede İznik'e ulaşmış ve burada devletini kurmuştu. Onlara, Selâçıkai Rum; Anadolu Selçukluları denilecekti. Böylece Anadolu tarihinde yepyeni bir sayfa açılmış oluyordu.

İznik'ten sonra Konya'yı kendine merkez edinen bu yeni devlet, sancağı Osmanlılara teslim edinceye kadar Anadolu'da büyük kudret kazanarak yüksek bir Türk-İslâm medeniyeti vücuda getirdi. Bundan sonra Anadolu, bütün İslâm âleminin medar-ı iftiharlarından nice âlimlere, mutasavvıflara ve sanatkârlara yurt yuva oldu. İnşa edilen türlü müesseselerde, ilmin ve irfanın havası solundu, yazılan kıymetli eserler baş tacı edildi.

İşte bu parlak devrin zirvesi, Sultan Alâeddin Keykubad idi.

Kendisi, Anadolu Selçuklularının en namdar

hükümdarı olduğu gibi saltanatı zamanı da

öyledir. Onu, Anadolu topraklarının ilk büyük

padişahlarından saymak gerektir. Devletinin

sınırlarının doğu, güneydoğu ve güneyde

hemen hemen günümüz sınırlarıyla

aynı olduğunu; yakinen tanıdığımız

simalardan Muhyiddin-i Arabî,

Sadreddin-i Konevî ve Mevlânâ

Celâleddin-i Rumî hazarâtı gibi

zatların onun devrinde Anadolu'ya

davet edilip sultanın iltifatlarına

mazhar olduğunu söylersek, mevzu

daha iyi anlaşılır.

Bu ayki dosya konumuzda onu ve

devrini, çeşitli cihetlerden ele aldık.

İstifadeli okumalar dileriz.

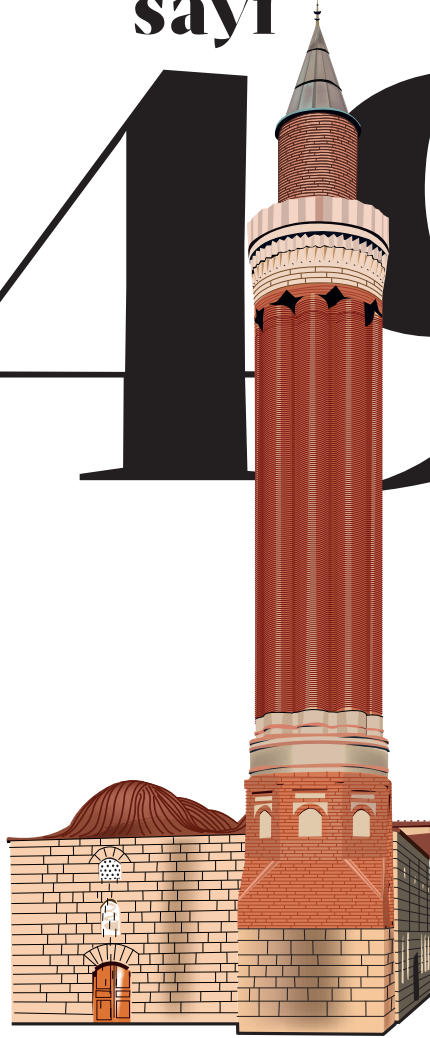

içinde

OCAK 2027

sayı

1419

20-50

**SELÇUKLU'NUN ULU SULTANI
ALÂEDDİN KEYKUBAD**

DOÇ. DR. MUSTAFA AKKUŞ

**ANADOLU'YA VURULAN
İSLÂM MÜHRÜ**

DOÇ. DR. İZZETULLAH ZEKİ

**AKILLARA DURGUNLUK
VEREN ÇAĞ**

ASAF KEREM

**SELÇUKLU'NUN
MEŞHUR ŞEHİRLERİ**

ekiler

6

AYIN GÜNÜ

YUNUS EMRE BOZOK

8

RESİMLİ TARİH

AHMET APAYDIN

10

MALUM OLA Kİ

MEHMED ŞEVKİ

12

"YAZIHANE"

RÜZGÂRI, ÂB-I HAYATIN
ÜZERİNDEN ESEN ŞEHİRLER

14

RENKLİ BİR DÜNYA

GEZEĞEN ARŞİVLERİ

TUNA SER

51

BERCESTE

52

MUHABBETLE YANAN KANDİL

"ENVÂRU'L-ÂŞİKÎN"

AHMED PAK

58

TARİH AMBARI

MUSTAFA DEDELER

60

YOZGAT SAAT KULESİ

OSMAN DOĞAN

70

İSİMDEN MÜSEMAYA

MEHMED BAĞ

72

TARİHTEKİLER

DOST MECLİSLERİNİN TATLI

MİSAFİRİ HELVA

EMRE BOYACI

76

TESTGÂH

İSTANBUL KAZAN BİZ KEPÇE

AHMET SARBAY

78

BULMACA

SELMAN ASLAN

ayın günü

ayın günü

2 Ocak

1492

712

**ENDÜLÜS'TE
İSLÂM
HÂKİMİYETİ
SONA ERDİ**

Emevilerin Kuzey Afrika valisi Mûsâ bin Nusayr, Tarık bin Ziyad'ı İspanya'ya gönderdi. 711 yılında, o tarihlerde İspanya'da bulunan Vizigotları mağlup eden Tarık bin Ziyad, fetih hareketlerine başladı. Bir yıl sonra Mûsâ bin Nusayr'ın da desteğiyle bütün İber Yarımadası fethedildi.

756-1031

Emevîler tarih sahnesinden çekilip Abbasiler devri başlayınca, Endülüs'e giden Emevî hanedanından Abdurrahman bin Muaviye, kendini emir ilân etti ve Kurtuba'yı (Cordoba) başşehri yaptı. Endülüs Emevî Devleti olarak bilinen bu devir, İspanya'nın en parlak dönemidir. Kurtuba şehri, Bağdat ve Kahire'den sonra dünyanın üçüncü önemli bilim merkezi hâline geldi.

1031-1090

Endülüs Emevî Devleti'nin son halifesi Üçüncü Hişam'ın vefatıyla Endülüs toprakları çok sayıda bağımsız devletçiğe bölündü. Mülükü't-Tavâif denilen bu devirde siyasi birlik bozuldu ve devletler birbirleriyle mücadele ederken güçlerini kaybettiler.

1238-1492

Hıristiyan krallıklarının süratli bir şekilde gerçekleştirdiği istila hamlesinden sadece, Muhammed bin Yusuf tarafından Gırnata'da kurulan ve Endülüs'ün güneydoğusundaki dar sahil şeridi üzerinde hüküm süren Nasriler (Benî Ahmer) kurtulabildi. Son derece güç şartlara rağmen iki buçuk asrı aşkın bir süre tarih sahnesinde kalmayı başaran bu devlet, hem Endülüs'te İslâm hâkimiyetinin son temsilcisi olması hem de Elhamra Sarayı gibi İslâm mimarisinin en güzel numunelerini verdiği bir dönemi temsil etmesi açısından tarihte hususî yere sahiptir. Ne yazık ki 1469'da Kastilya-Leon Kraliçesi İzabella ile Aragon Kralı II. Fernando'nun evlenmesiyle İspanyol birliğinin gerçekleşmesi üzerine Hıristiyan yayılması daha da hızlandı ve İslâm hâkimiyetinin Endülüs'teki en son kalesi de düştü (1492).

1090-1229

İlk başta Kuzey Afrika kökenli bir hanedan olan Murabıtlar, karışıklığa son vererek İspanya'daki Müslüman bölgelerinin tamamını aralık birliği yeniden tesis ettiler. Sonra yine Kuzey Afrika kökenli bir hanedan olan Muvahhidler, Murabıtları yıkarak İber Yarımadası'nın hâkimi oldular. Ancak iç isyan ve Hıristiyan saldırılarına dayanamayarak yıkıldılar.

OCAK'TA BAŞKA NE OLDU?

4 OCAK 1610

Sultanahmet Camii'nin temeli atıldı.

10 OCAK 1863

Dünyanın ilk metrosu Londra'da faaliyete başladı.

23 OCAK 1913

İttihat ve Terakki üyeleri Bâb-ı Âli'ye baskın düzenledi.

30 OCAK 1967

Türkiye'de ilk televizyon yayını Ankara'da yapıldı.

OSMANLI'NIN İKİNCİ BABASI

Yıldırım Bayezid'in 1402'de Emir Timur karşısında mağlup olmasıyla Osmanlı Devleti, sıkıntılı bir devre girdi. Osmanlı'nın itaat altına aldığı beylikler, birer birer bağımsızlıklarını ilân ettiler. Vefat eden sultanın oğulları arasında, yaklaşık 11 sene süren (1402-1413) mücadeleden, Çelebi Mehmed galip çıkacaktı.

Osmanlı'yı büyük bir felaketten kurtaran Çelebi Mehmed, merkezî idareyi sağlamakla kalmayıp pek çok eser inşa ettirmiş, neredeyse devleti yeniden kurmuştu. Bursa'nın simgelerinden Yeşilcami Külliyesi, bünyesindeki cami, medrese, imaret, türbe ve hanlarıyla şüphesiz bu devrin en güzel eseridir.

KADI OLMAMA ÇABASI

İmam Mergînanî şöyle nakleder:

Halife Mansur, kadılık teklif etmek için İmam-ı Âzam Hazretleri'ni, Süfyân-ı Sevrî'yi, Şerik'i ve Mis'ar'ı (rahimehümlullah) makamına davet etti. Bu zatlar beraberce halifeye giderlerken İmam-ı Âzam Ebû Hanîfe "Ben, bir yolunu bulup bu işten kurtulurum, Sevrî yolda kaçar, Mis'ar deli gibi davranır; amma Şerik, ondan emin değilim, zannederim ki bu iş onun üzerine kalır." dedi. Yanlarında birkaç asker refakat etmekteydi.

Hakikaten yolda Süfyân-ı Sevrî (rahimehullah) bir bahane ile yolun kenarındaki duvarın arkasına atladı ve sahilde duran mal yüklü bir gemiye sığındı. Kaptana da "Şu duvarın arkasında biri var, 'Kadı tayin edilen, bıçaksız boğazlanmış gibidir.' hadis-i şerifini kastederek beni boğazlayıp kesmek istiyor." dedi. Kaptan da onu, malların altına gizledi.

Diğerleri halifenin huzuruna çıkarıldılar. Daha halife bir şey sormadan Mis'ar konuşmaya başlayıp "Ey Halife, bineklerin, kölelerin nasıl?" diye sordu. Onlar bu hâli görünce, "Bu adam mecnundur." deyip Mis'ar'ı bıraktılar.

Mis'ar hâlâ "Ey şeyh, sen nesin?" gibi akıldan uzak sorular sormaya devam ediyordu. Halife dayanamayıp: "Çıkarın şunu buradan, bu adam aklını yitirmiş." dedi.

Sıra, İmam Ebû Hanîfe Hazretleri'ne gelince o da: "Ben manifaturacıyım, isim bez alıp satmaktır. Kûfe halkı benim kadılığımıza razı olmaz." dedi. Halife, onu da serbest bıraktı.

Şüreyk ise "Ben çok unutkan birisiyim." dese de halife "Sana biraz çam sakızı yediririz, unutkanlığın gider." deyip onu kadı tayin etti.

**Hazret-i Âişe
radiyallahü
anhanın; en
çok hadîs-i
şerîf rivayet
eden ilk altı
kişiden ve
fıkıh ilminin
kurucusu
yedi fıkıh
aliminden
(Fukahâ-i
Seb'a) biri
olduğunu...**

**BİLİYOR
MUYDUNUZ?**

SÖZLERİN ASILLARI

BURNU KAF DAĞI'NDA

Kendini beğenmiş, çevresindekilere yukarıdan bakan, kibirli, burnu havada kimseler için söylenen bu tâbirde geçen Kaf Dağı kelimesinin, edebiyatımızda ayrı bir anlamı vardır.

Kaf Dağı, Anka veya Simurg denilen iri bir kuşun yaşadığı düşünülen masal dağıdır. Kaf Dağı yüzyıllarca şiirler, hikâyeler ve masallarla yüksekliğin, uzaklığın ve ihtişamın sembolü olarak halkın zihninde yer etmiştir. Yükseklik ve ulaşılmazlık manasında bu şekilde bir kötü huyu ifade ederken, halk arasında yaygınlaşmıştır.

AŞÇININ TASARISI SADRAZAMIN YEMEĞİ

Sultan İkinci Abdülhamid Han'ın aşçıbaşısı bir gün devletin yönetim şekli hakkında bir tasarı hazırlayıp padişaha arz etmiş, padişah da mabeyn kâtibini yanına çağırarak şöyle söylemiş:

“Bizim aşçıbaşısı devlet işleriyle meşgul olmaya başlamış. Git de sadrazama söyle, gelsin bana bir hünkârbeğendi yapсын.”

KAHVALTININ VAKTİ

1950'li yılların başında, beldenin nahiye müdürü köy dolaşırken Gülnar'ın Dedeler köyüne sıra gelir. Heyeti, köyün 28 yıllık muhtarı Mehmet Kâhya karşılar. Muhtar efendi, medrese terbiyesi almış, misafirsiz sofraya oturmayan, sözü geçen, varlıklı birisidir.

İşler uzayınca muhtar, heyeti köyde ağırlar; yemeklerini ikram eder, yataklarını hazırlar. Sabah namazı sonrası köy âdeti üzere, kahvaltı hazırlanır, misafirleri sofraya davet eder Mehmet Kâhya. Ne var ki, misafirler kalkmak istemezler, üstüne üstlük müdür “Sabahın erken vaktinde kalkılır mı, ne kahvaltısı?” diye çıkarır.

Sabah güneşi yükselmeye durur, saat 10 civarı misafirler odadan çıkarlar. Nahiye müdürü, muhtara selam verir, hoş beş eder, “Kahvaltı yok mu?” diye sorar bir ara. Muhtar hiç istifini bozamaz. “Bizim buranın vakti geçti, beyim; sizin kahvaltı saati geçti.” diyerek heyeti yolcu eder.

CÖMERT VE CİMRİNİN TAŞI AYNIDIR

Bilge Büzürçmihir'e “Cömert kimdir?”

diye sormuşlar. Büzürçmihir:

“Cömert, altın ve gümüşü taşla aynı değerde gören kimsedir.” cevabını vermiş.

“Peki, cimri kimdir?” diye sorulunca da:

“O da aynıdır.” demiş.

Yani, cömert kimsenin nazarında altının ve gümüşün kıymeti olmadığı için harcar durur. Cimrinin yanında da altın ve gümüş sürekli saklı olduğu için, kendisine faydası olmadığından taş ve çakılla aynı olur.

Bir Şerbet

DEMİRHİNDİ

دمیر هندي

Demirhindi bitkisinin yanına 40 çeşit baharat eklenir ve kaynatılır. Kıvama gelince soğumaya bırakılır. Serin serin içilir. İçinde bal, tarçın, karanfil gibi türlü baharatlar bulundurduğu için şifalıdır demirhindi şerbeti. Mayhoş tadıyla ağızda hoş bir lezzet bırakır.

Görüntü olarak keçi boynuzuna benzeyen demirhindi, başta Hindistan olmak üzere Uzak Doğu topraklarında yetişir. Adı da buradan gelir zaten. Ecdad ona “Temr-i Hindî” demiş. Temr, Arapçada hurma demektir. Temr-i Hindî ise “Hind hurması” demektir. Bitkinin batıdaki adı da “tamarind” yahut “tamarindus”tur. Temr-i Hindî, halk ağzında önce temirhindi olmuş, sonra da demirhindi hâlini almıştır.

Demirhindi bitkisi, geleneksel tıbbın vazgeçilmez öğelerinden biridir. Eski çağlardan beri kökü de dalları da türlü ilaçların yapımında kullanılır. Kendisi öğütülerek baharat hâline getirilir ve çeşitli yemeklere serpilir. Şerbeti de çok faydalıdır. Mide ağrılarına iyi gelir. Mide ekşimesini giderir. Soğuk algınlığına ve gribe karşı birebirdir. Bağırsakları temizler. Kas ağrılarına faydalıdır.

Atalarımızın sıklıkla içtiği lezzetli ve şifalı demirhindi şerbeti, hem sarayda hem de halk arasında muteberdir.

Lezzetli, şifalı ve doğal olduğu için ecdadımızın severek tükettiği demirhindi sonradan unutuldu. Sadece o mu? Osmanlı'nın envai çeşit şerbetleri, sayıları İstanbul'da 500'e yaklaşan şerbetçi esnafıyla birlikte kayboldu gitti.

Şerbetler, mutfaklarımızdan ve sofralarımızdan çekildi artık. Gıdanın lezzeti, sebze ve meyvenin şifası da gitti ardı sıra. Sahte ve suni sofralara oturuyoruz. Ve içinde ne olduğunu bilmediğimiz türlü meşrubatları içerek vücudumuza ihanet ediyoruz.

Bir Şiir Türü

ŞİTAIYYE

شتائیه

Şita kelimesi Arapçada “kış” manasına gelir. Şitaiyye ise “kısa dair” demek olur. Şitaiyye, kış mevsimi hakkında yazılan divan şiirlerinin ortak adıdır.

Divan şairleri özellikle 16. yüzyıldan itibaren kış mevsiminin hususiyetlerini, soğuk havaların sosyal hayata etkilerini, kışın yapılan sohbetleri anlatan şiirler kaleme almışlardır. Ramazan-ı Şerif'in kış aylarına denk geldiği zamanlarda ise şitaiyyeler daha bir zengin hâle gelmiştir.

Şitaiyyeler genellikle kaside türündedir. Ve divanlarda “Der Vaf-ı Şitâ” ve “Kaside-i Şitâiyye” gibi başlıklar altında bulunurlar.

Şitaiyyeler, şiirin sosyal hayatla buluştuğu anları göstermesi bakımından önemlidir. Onlar sayesinde Osmanlı'nın kış mevsimini nasıl geçirdiği hakkında detaylara ulaşırız. Şiirin hayatla irtibatını gösteren şitaiyyelerde, Osmanlı halkının kış aylarındaki serencamını görmek mümkündür. Ayrıca kışın soğuğu, kar, fırtına ve sair hava halleri divan şiirinde türlü mazmunlara dönüşür. Bu bakımdan şitaiyyelerin sanat değeri de yüksektir.

Osmanlı'nın güçlü şairleri olan Nefî, Nedîm, Zâtî ve Nev'î, şitaiyye türünde kasideler kaleme almışlardır. Enderunlu Fâzıl ve Ziya Paşa da türün önemli şairleri arasındadır. Lamîî Çelebi ise Risale-i Sayf ve Şita adıyla müstakil bir eser yazmış ve risalesinde kış ile yaz mevsimini münazara ettirmiştir.

Ziya Paşa'ya ait olan:

*Zemistan geldi hükûm-i zemherîr erdi cihân üzre
Felek ak câmeler kesti sevâd-ı bûsîtan üzre*

Beyti ve bu beyitle başlayan meşhur şitaiyye çok güzeldir. Sonraki yıllara baktığımızda ise Cenap Şahabettin'in “Elhan-ı Şita” adlı şiirini bir şitaiyye olarak zikredebiliriz.

*Bir beyaz lerze, bir dumanlı uçuş
Eşini gâib eyleyen bir kuş
Gibi kar*

Geçen eyyâm-ı nevbahârî arar.

Mısralarıyla başlayan Elhan-ı Şita'yı okurken âdetâ sayfada bir kış rüzgârı eser.

Kış, kendine mahsus güzellikler barındıran bir mevsimdir. Kışı zor geçirenleri her daim düşünmek ise kısa eren her müminin vazifesidir.